

РОЗДІЛ 11 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.1:343.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/118>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ САНКЦІЙ (ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ): ПІДХІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

CRIMINAL LIABILITY FOR VIOLATION OF SANCTIONS (RESTRICTIVE MEASURES): APPROACH OF THE EUROPEAN UNION

Анакіна Т.М., к.ю.н.,
доцентка кафедри права Європейського Союзу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Зіняк Л.В., к.ю.н.,
доцент кафедри міжнародного і європейського права
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Чорнозуб Л.В., к.ю.н.,
доцентка кафедри кримінального права та інших кримінально-правових дисциплін
Миколаївський навчально-науковий інститут права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена розкриттю особливостей криміналізації і пеналізації порушення обмежувальних заходів Європейського Союзу як нового виду «євро злочинів» на основі проєкту Директиви COM(2022)684, яка подана Європейською Комісією на розгляд до Європейського Парламенту та Ради ЄС від 02.12.2022. Необхідність прийняття цієї Директиви зумовлена відсутністю уніфікованого підходу серед держав-членів у питанні законодавчого визначення змісту протиправного діяння у формі порушення обмежувальних заходів ЄС та відповідальності за його вчинення. Крім того, прийняття Директиви є необхідним кроком для підвищення ефективності санкційної політики ЄС, що застосовується у відповідь на міжнародні злочини та серйозні міжнародні правопорушення, та забезпечення невідворотності покарання за такі протиправні діяння. Аналізована Директива є засобом гармонізації національного кримінального законодавства держав, оскільки передбачає єдині мінімальні стандарти криміналізації та пеналізації протиправних діянь, які можуть вчинятися фізичними та юридичними особами в рамках національних юрисдикцій у порушення санкційної політики Європейського Союзу. Надається характеристика злочину у формі порушення обмежувальних заходів Європейського Союзу з урахуванням його предмету, об'єктивної сторони, суб'єкту та суб'єктивної сторони. Встановлено, що за особливостями конструкції порушення обмежувальних заходів ЄС є злочином з формальним складом, що не включає суспільно небезпечні наслідки як обов'язкову ознаку об'єктивної сторони, а тому такий злочин є закінченим з моменту вчинення одного із вищевказаних діянь. Значна увага також приділяється особливостям покарання за цей злочин, що ґрунтуються на принципі мінімального наближення санкції, тобто передбачає мінімальний рівень санкції, що має бути запроваджено державами-членами щодо фізичних осіб. Крім того, досліджуються обставини, які обтяжують і пом'якшують покарання. Наголошується на важливості вивчення досвіду ЄС щодо запровадження криміналізації відповідальності за порушення санкційної політики в умовах триваючої повномасштабної агресії російської федерації при прийнятті спеціального законодавства України у цій сфері, а також у зв'язку із вступом України до Європейського Союзу при приведенні вітчизняного законодавства у відповідність до *acquis* ЄС.

Ключові слова: обмежувальні заходи, санкції Європейського Союзу, проєкт Директиви COM(2022)684, гармонізація кримінального законодавства, криміналізація порушення обмежувальних заходів ЄС.

The article is devoted to the disclosure of the features of criminalization and penalization of the violation of the restrictive measures of the European Union as a new type of "euro crime" based on the draft Directive COM(2022)684, which was submitted by the European Commission for consideration to the European Parliament and the Council of the EU on 02.12.2022. The need to adopt this Directive is due to the lack of a unified approach among the member states in the matter of the legislative definition of the content of an illegal act in the form of a violation of EU restrictive measures and responsibility for its commission. In addition, the adoption of the Directive is a necessary step to increase the effectiveness of the EU's sanctions policy applied in response to international crimes and serious international offences, and to ensure the inevitability of punishment for such illegal acts. The analyzed Directive is a means of harmonizing the national criminal legislation of the states, as it provides for uniform minimum standards of criminalization and penalization of illegal acts that can be committed by individuals and legal entities within the framework of national jurisdictions in violation of the sanctions policy of the European Union. The description of the crime in the form of violation of the restrictive measures of the European Union is provided, taking into account its subject, objective side, subject and subjective side. It has been established that due to the specifics of the design, the violation of EU restrictive measures is a crime with a formal structure that does not include socially dangerous consequences as a mandatory feature of the objective party, and therefore such a crime is completed from the moment of committing one of the above-mentioned acts. Considerable attention is also paid to the features of the punishment for this crime, which are based on the principle of minimum approximation of sanctions, that is, it provides for the minimum level of sanctions that must be introduced by member states for individuals. In addition, aggravating and mitigating circumstances are being investigated. It is emphasized the importance of studying the experience of the EU regarding the introduction of criminal liability for violations of the sanctions policy in the conditions of the ongoing full-scale aggression of the Russian Federation when adopting special legislation of Ukraine in this area, as well as in connection with the accession of Ukraine to the European Union when bringing national legislation into compliance with the *acquis* EU.

Key words: restrictive measures, sanctions of the European Union, draft Directive COM(2022)684, harmonization of criminal law, criminalization of violation of EU restrictive measures.

Актуальність обраної теми. Обмежувальні заходи (санкції) Європейського Союзу є важливим інструментом досягнення цілей сучасної Спільної закордонної і безпеко-

вої політики ЄС щодо захисту миру, запобігання конфліктам і зміцнення міжнародної безпеки, дотримання верховенства права та прав людини відповідно до ст. 21 Договору

про Європейський Союз 1992 р. [1] (далі – ДЄС). Вони можуть застосовуватися проти третіх країн та індивідів (фізичних та юридичних осіб) та передбачати заходи індивідуального характеру (персональні санкції) у формі «замороження» активів та обмеження певних прав (заборона в'їзду на територію держав-членів), а також секторальні заходи – ембарго на торгівлю певними групами товарів або надання послуг (зокрема, банківських послуг). Загалом станом на 01.01.2023 на рівні ЄС діє понад 40 рішень щодо застосування обмежувальних заходів [2].

Від початку анексії Автономної Республіки Крим та війною на Сході України, що переросло у триваючу повномасштабну військову агресію російської федерації проти нашої держави Європейський Союз ухвалив низку рішень проти цієї країни-агресорки, а також причетних до її державної політики Білорусії та Ірану, та застосування персональних обмежувальних заходів. У рамках останнього, дев'ятого пакету санкцій (Регламенти Ради ЄС 2022/2474, 2022/2475 та Імплементативне рішення 2022/2476 від 16.12.2022) встановлено повну заборону на операції з Всеросійським банком розвитку регіонів, розширено заборону на експорт до росії товарів та технологій подвійного призначення, у тому числі IT-обладнання, приладів нічного бачення та радіонавігаційного обладнання тощо, запроваджено персональні санкції проти 168 російських суб'єктів господарювання, що пов'язані з оборонним сектором РФ. Загалом на сьогодні у санкційному переліку Союзу перебуває 1386 фізичних та 171 юридична особа, що причетні до порушення територіальної цілісності, суверенітету та незалежності України [3].

Важливо звернути увагу, що обмежувальні заходи ЄС є обов'язковими для держав-членів та усіх індивідів, які перебувають під їхньою юрисдикцією, включаючи економічні санкції та дипломатичні заходи. При цьому такі заходи потребують імплементативного передусім на національному рівні через відповідне національне законодавство. Невід'ємною складовою процесу належної реалізації санкційної політики Європейського Союзу є встановлення відповідальності за порушення обмежувальних заходів ЄС на національному рівні. У зв'язку з цим надзвичайно актуальною практичною проблемою залишається відсутність уніфікованого підходу серед держав-членів у питанні законодавчого визначення змісту протиправного діяння у формі порушення обмежувальних заходів ЄС та відповідальності за його вчинення. Як наслідок, це може загрожувати низьким рівнем ефективності санкційної політики ЄС через наявні правові прогалини в окремих державах-членах, що загрожують можливим обходом їхнього застосування.

Отже, обрана тема для дослідження є актуальною. Крім того, проблематика відповідальності за порушення обмежувальних заходів ЄС є вельми важливою у контексті вступу України до ЄС і наближення законодавства до *acquis* Європейського Союзу. В умовах триваючої збройної агресії Україна реалізує власну санкційну політику згідно з Конституцією 1996 р. та спеціальним законодавством, зокрема, Законом України «Про санкції» від 14.08.2014 [4]. Проте у чинному законодавстві України на сьогодні не передбачено спеціальних норм про юридичну відповідальність за порушення санкцій, як і механізму нагляду за їхнім дотриманням і застосуванням. Тому вивчення підходу ЄС у цьому напрямку є важливим теоретичним і практичним завданням. Додамо також, що у сучасній українській юридичній науці тематика відповідальності за порушення законодавства про санкції не знайшла комплексного монографічного розкриття. Серед західних вчених окремі аспекти санкційної політики ЄС досліджувалися М. Віммер (M. Vimmer), К. Екерс (C. Eckers), Е. Р. Кайро (E. R. Cair'o), Л. Лонардо (L. Lonardo), К. Мейсснер (K. Meissner), В. Сзеп (V. Szép), Шале (C. Challet) та ін.

Метою статті є розкриття особливостей криміналізації і пеналізації порушення обмежувальних заходів ЄС на основі проєкту Директиви СОМ(2022)684, поданої Європейською Комісією на розгляд до Європейського Парламенту та Ради ЄС від 02.12.2022.

Виклад основного матеріалу. Проблематика посилення ефективності санкційної політики ЄС у відповідь на найтяжчі правопорушення перебуває у фокусі підвищеної уваги держав-членів упродовж останнього десятиліття. Забезпечення її належної реалізації потребує комплексного підходу як на рівні Європейського Союзу, так і національному рівні держав-членів. Важлива роль у цьому процесі відводиться засобам кримінального права, яке покликане забезпечити охорону прав і свобод кожного, хто перебуває під юрисдикцією держави, громадського порядку і громадської безпеки, від злочинних посягань та встановити справедливе покарання за їхнє порушення [5, с. 14].

Одним із найголовніших викликів сучасної кримінально-правової політики Європейського Союзу є відносно низький рівень гармонізації кримінального законодавства держав-членів, що зумовлено неготовністю країн передавати усі свої суверенні повноваження у кримінально-правовій сфері для регулювання на рівень Союзу [6, с. 162]. Проте в умовах зростання злочинності та появою нових загроз, зокрема тих, що пов'язані із військовою агресією РФ, відбувається поступове узгодження підходів держав-членів через нормативні акти ЄС задля попередження та ефективної протидії їхнім проявам спільними зусиллями.

Правовою основою зближення слугують установчі договори Європейського Союзу, насамперед, положення ст. 83 Договору про функціонування Європейського Союзу 1957 р. [1] (далі – ДФЄС). Зокрема, згідно з абз. 1 ч. 1 ст. 83 ДФЄС Європейський Парламент та Рада за допомогою директив встановлюють мінімальні правила щодо визначення кримінальних злочинів та санкцій у сфері особливо тяжкої злочинності транскордонного змісту, що впливає з природи або наслідків таких злочинів або з особливої необхідності спільно боротися проти них. До них належить: тероризм, торгівля людьми та сексуальна експлуатація жінок і дітей, незаконна торгівля наркотиками, незаконна торгівля зброєю, відмивання грошей, корупція, підробка платіжних засобів, комп'ютерні злочини та організована злочинність.

Принагідно зазначимо, що у західній доктрині та згодом в офіційних документах Союзу для позначення вказаних суспільно небезпечних діянь почав застосовуватися загальноючий термін «євро злочини» (англ. EU crimes), що підкреслює єдність підходів держав-членів щодо криміналізації таких діянь та їхньої пеналізації [7]. Водночас зауважимо, що зближення кримінального законодавства через нормативні акти ЄС відбувається на основі методу мінімальної гармонізації, що передбачає зобов'язання держав імплементувати положення цих актів в частині закріплення змісту суспільно небезпечних діянь та встановлення відповідальності, яка лише в загальному окреслена актами ЄС. Однак це не обмежує право держав запроваджувати більш суворі покарання або закріпити більш широкий перелік діянь, за які настає кримінальна відповідальність [8].

Перелік «євро злочинів», наведений в абз. 1 ч. 1 ст. 83 ДФЄС не є закритим. Як зазначається в абз. 3 ч. 1 ст. 83 ДФЄС «залежно від тенденцій розвитку злочинності Рада може ухвалити рішення, що визначає інші сфери злочинності». Так, нагальною проблемою є відсутність серед держав-членів єдності у питанні відповідальності за порушення обмежувальних заходів ЄС, що застосовуються у відповідь на міжнародні злочини та інші найбільш суспільно небезпечні діяння.

На сьогодні законодавчі підходи держав-членів ЄС щодо відповідальності за порушення санкцій ЄС суттєво відрізняються. Так, немає єдності щодо визна-

чення змісту протиправного діяння у формі порушення обмежувальних заходів ЄС. Крім того, у 12-ти державах-членах ЄС передбачено виключно кримінальну відповідальність (Данія, Кіпр, Латвія, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Португалія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Швеція), тоді як в інших 13-ти державах-членах (Австрія, Бельгія, Болгарія, Греція, Естонія, Ірландія, Італія, Литва, Німеччина, Польща, Румунія, Словенія, Чеська Республіка) поряд із кримінальною можливим є застосування адміністративної відповідальності. Водночас законодавством Іспанії та Словаччини передбачено лише адміністративну відповідальність [9]. Це вказує на те, що за ідентичне порушення у державах-членах може застосовуватися різна юридична відповідальність. Нарешті, у деяких випадках доходи, отримані від діяльності, здійсненої з порушенням обмежувальних заходів Союзу, також можуть дозволити суб'єктам, на яких поширюються ці обмежувальні заходи, продовжувати протиправну поведінку, за яку щодо них застосовуються обмежувальні заходи. За таких умов очевидно, що відсутність єдності у питанні відповідальності може суттєво послаблювати ефективність реалізації санкційної політики ЄС, зокрема, що стосується російської агресії.

3 огляду на зазначене Рада ЄС своїм Рішенням 2022/2332 від 28.11.2022 [10] віднесла порушення обмежувальних заходів ЄС до переліку «євро злочинів» відповідно до ч. 1 ст. 83 ДФЄС. Наступним кроком стало представлення Європейською Комісією 02.12.2022 проекту Директиви СОМ(2022)684 про визначення кримінальних правопорушень і покарань за порушення обмежувальних заходів Союзу [11] (далі – проект Директиви СОМ(2022)684), який спрямований на гармонізацію законодавчих підходів держав-членів в частині визначення змісту порушення обмежувальних заходів ЄС як кримінального злочину; забезпечення ефективних, стримуючих та пропорційних покарань за протиправні діяння, що пов'язані із порушенням обмежувальних заходів Союзу; підвищення оперативної ефективності національних правоохоронних та судових органів у розслідуванні злочинів, пред'явленні обвинувачення і притягненні винних до відповідальності.

Згідно з проектом Директиви СОМ(2022)684, як і інші директиви, ухвалені на основі ст. 83 ДФЄС, ґрунтуються на методі мінімальної гармонізації. Зокрема, він передбачає мінімальні зобов'язання держав-членів щодо криміналізації та пеналізації протиправних діянь у формі порушення обмежувальних заходів ЄС. Відтак держави можуть запроваджувати більш сувору відповідальність.

Проектом Директиви СОМ(2022)684 окреслено її предмет (ст. 2). Вона застосовується до порушень обмежувальних заходів Союзу, ухвалених на основі ст. 29 ДЄС та ст. 215 ДФЄС. Такі заходи включають замороження активів та фінансових ресурсів, заборону на надання коштів та економічних ресурсів, заборону на в'їзд або транзит територією держави-члена, секторальні економічні та фінансові заходи, а також ембарго на торгівлю зброєю.

Частиною 2 ст. 3 проекту Директиви СОМ(2022)684 визначається об'єктивна сторона злочину у формі дії або бездіяльності, зокрема: (a) надання коштів або економічних ресурсів у розпорядження або на користь визначеної особи, організації чи органу в порушення заборони, встановленої обмежувальним заходом Союзу; (b) не здійснення блокування операцій без невинуватого затримки коштів або економічних ресурсів, що належать або перебувають у власності, утримуються чи контролюються визначеною особою, юридичною особою чи органом у порушення зобов'язання робити це, накладеного обмежувальним заходом Союзу; (c) надання можливості в'їзду визначеним фізичним особам на територію держави-члена або їхнього транзиту через територію держави-члена в порушення заборони обмежувального заходу Союзу; (d) здійснення операцій із третьою краї-

ною, її органами, організаціями та органами, що належать або контролюються третьою країною чи органами третьої країни, які заборонені або обмежені обмежувальними заходами Союзу; (e) торгівля товарами або послугами, імпорт, експорт, продаж, купівля, передача, транзит або транспортування яких заборонені або обмежені обмежувальними заходами Союзу, а також надання брокерських послуг або інших послуг, пов'язаних із цими товарами та послугами; (f) здійснення фінансової діяльності, яка заборонена або обмежена обмежувальними заходами Союзу, наприклад, фінансування та фінансова допомога, надання інвестиційних та інвестиційних послуг, випуск переказних цінних паперів та інструментів грошового ринку, прийом депозитів, надання спеціалізованих послуг з обміну фінансовими повідомленнями, операція з банкнотами, надавати послуги кредитного рейтингу, надаючи крипто активи та гаманці; (g) надання інших послуг, заборонених або обмежених обмежувальними заходами Союзу, таких як юридичні консультації, довірчі послуги, бухгалтерський облік, аудит, бухгалтерські та податкові консультаційні послуги, консультації з питань бізнесу та управління, ІТ-консультації, послуги зі зв'язків із громадськістю, мовлення, архітектурні та інженерні послуги.

Крім того, об'єктивну сторону злочину у формі порушення обмежувальних заходів ЄС становлять також дії в обхід санкційної політики ЄС. Зокрема, йдеться про (i) приховування коштів або економічних ресурсів, що належать, зберігаються або контролюються визначеною особою, юридичною особою чи органом, які мають бути заморожені відповідно до обмежувальних заходів Союзу, шляхом передачі цих коштів або економічних ресурсів третій стороні; (ii) приховування того факту, що особа, організація чи орган, щодо яких застосовуються обмежувальні заходи, є кінцевим власником або бенефіціаром коштів або економічних ресурсів, шляхом надання неправдивої або неповної інформації; (iii) невиконання визначеною особою, юридичною особою чи органом зобов'язання згідно з обмежувальними заходами Союзу повідомляти про кошти чи економічні ресурси в межах юрисдикції держави-члена, які належать, володіють, утримуються чи контролюються ними; (iv) невиконання зобов'язання згідно з обмежувальними заходами Союзу щодо надання без невинуватого затримки інформації про заморожені кошти чи економічні ресурси або інформацію про кошти та економічні ресурси, які зберігаються на території держав-членів, які належать, володіють, утримуються чи контролюються ними визначених осіб, організацій або органів, які не були заморожені, до компетентних адміністративних органів; (v) неспроможність співпрацювати з компетентними адміністративними органами у будь-якій перевірці інформації на їх обґрунтований запит; (i) порушення або невиконання умов дозволів, наданих компетентними органами на здійснення діяльності, яка за відсутності такого дозволу заборонена або обмежена відповідно до обмежувальних заходів Союзу.

Водночас згідно з ч. 6 ст. 3 проекту Директиви СОМ(2022)684 не визначається як порушення обмежувальних заходів ЄС надання товарів або послуг повсякденного використання для особистого користування визначених фізичних осіб, таких як продукти харчування та медичні товари та послуги, або дрібні готівкові кошти, якщо це чітко обмежено задоволенням основних людських потреб таких осіб та їхніх сімей члени, а також неповідомлення про таку діяльність та надання гуманітарної допомоги особам, які її потребують. Такий підхід відображає сучасний підхід ЄС до санкційної політики, яка враховує гуманітарну складову та не передбачає повної заборони економічних зв'язків.

За особливостями конструкції порушення обмежувальних заходів ЄС є злочином з формальним складом, що не включає суспільно небезпечні наслідки як обов'язкову

ознаку об'єктивної сторони, а тому такий злочин є закінченим з моменту вчинення одного із вищевказаних діянь. Крім того, злочинною визнається навіть спроба вчинити будь-яке з цих діянь (ч. 2 ст. 4 проєкту Директиви СОМ(2022)684).

Суб'єкт злочину є загальним. Посадове становище особи розглядається як обставина, що обтяжує відповідальність (ст. 8). Передбачається кримінальна відповідальність як фізичних, так і юридичних осіб (ст. 6). При цьому притягнення до відповідальності юридичних осіб не виключає відповідальність фізичних осіб, які діяли від імені або в їхніх інтересах.

З суб'єктивної сторони порушення обмежувальних заходів ЄС є умисним злочином (ч. 1 ст. 3 проєкту Директиви СОМ(2022)684). Однак цей злочин може бути вчинено й за необережності у формі «серйозної недбалості» (англ. *serious negligence*), якщо йдеться про фізичних або юридичних осіб, які не передбачали можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинні були і могли їх передбачити (ч. 3 ст. 3 проєкту Директиви СОМ(2022)684). При цьому поняття серйозної недбалості не розкривається у тексті проєкту Директиви.

Частиною 1 ст. 4 проєкту Директиви СОМ(2022)684 передбачено кримінальну відповідальність за співучасть у злочині: організацію, підбурювання та пособництво.

Зближення кримінального законодавства держав-членів в частині пеналізації за проєктом Директиви СОМ(2022)684 обмежується покладенням на держав-членів зобов'язань передбачити ефективні, пропорційні та стримуючі санкції, що є характерним для чинних нормативних актів ЄС, що визначають єврозлочини. При цьому зазначена Директива ґрунтується на принципі мінімального наближення санкцій, тобто передбачає мінімальний рівень санкцій, що має бути запроваджено щодо фізичних осіб. Такий підхід загалом не є характерним для нормативних актів ЄС, які визначають єврозлочини та передбачають мінімальний рівень максимальних санкцій [6, с. 163]. Закріплення такої суворой відповідальності зумовлено особливо високим ступенем суспільної небезпечності аналізованого злочину.

Зокрема, за ч. 2 ст. 5 проєкту Директиви порушення обмежувальних заходів ЄС фізичними особами мають каратися максимальною мірою покарання, яка передбачає позбавлення волі. Водночас зазначена Директива містить вимогу щодо мінімальних санкцій за кримінальні правопорушення, зазначені в частинах (a) (g), (h)(i) і (ii) і ч. (i) ст. 3 проєкту цієї Директиви. За такі злочини має бути встановлено покарання у вигляді позбавлення волі строком не менше п'яти років, за умови що винні особи залучають кошти або економічні ресурси на суму щонайменше 100 000 євро. Принагідно зазначимо, що наразі в 17 державах-членах ЄС (Австрія, Бельгія, Болгарія, Естонія, Італія, Латвія, Литва, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Словенія, Угорщина, Хорватія, Франція, Чехія) [9] максимальна тривалість позбавлення волі становить щонайменше 5 років. Крім того, держави-члени зобов'язані також передбачити додаткові покарання, у тому числі у формі штрафів. Їхній розмір не конкретизується проєктом аналізованої Директиви.

Статтею 7 проєкту Директиви СОМ(2022)684 визначено специфіку покарань юридичних осіб, що мають відповідати принципам ефективності, пропорційності і переконливості. Покарання можуть застосовуватися у формі кримінальних або адміністративних штрафів; позбавлення доступу до державного фінансування, включаючи тендерні процедури, гранти та концесії; позбавлення права займатися підприємницькою діяльністю; скасування дозволів та повноважень на провадження діяльності, що призвела до вчинення правопорушення; постановка під судовий нагляд; судове закриття та закриття закладів, які використовувалися для вчинення кримінального правопорушення. Крім того, юридичні особи, які отримують вигоду від вчинення інших правопорушень у порушення обмежувальних заходів Союзу, мають каратися штрафами, максимальний ліміт яких повинен становити не менше 5% від загального обороту юридичної особи за господарський рік, що передував рішенням про штраф.

Проєкт Директиви СОМ(2022)684 покладає на держав-членів зобов'язання гармонізувати кримінальне законодавство у цій сфері із урахуванням обтяжуючих та пом'якшуючих обставин. Зокрема, до обтяжуючих обставин належить вчинення злочину в рамках злочинної організації за значенням Рамкового рішення Ради 2008/841/ІНА; вчинення злочину постачальником професійних послуг з порушенням своїх професійних обов'язків; вчинення злочину службовою особою під час виконання службових обов'язків; правопорушення вчинено під час виконання функцій від імені держави (ст. 8). Обставинами, що пом'якшують покарання, є співпраця винної особи з судовими або правоохоронними органами шляхом надання інформації для сприяння виявлення або притягнення до відповідальності інших правопорушників, а також зібрання доказів (ст. 9).

Висновки. Представлений на розгляд та затвердження до Європейського Парламенту та Ради ЄС проєкт Директиви СОМ(2022)684 про визначення кримінальних правопорушень і покарань за порушення обмежувальних заходів Союзу слугує засобом гармонізації національного кримінального законодавства держав, запроваджуючи єдині мінімальні стандарти криміналізації та пеналізації протиправних діянь, які можуть вчинитися фізичними та юридичними особами в рамках національних юрисдикцій у порушення санкційної політики Європейського Союзу. Його подальше прийняття є необхідним кроком у підвищенні ефективності санкційної політики ЄС, що застосовується у відповідь на міжнародні злочини та серйозні міжнародні правопорушення, оскільки саме від її імплементації на національному рівні залежить результативність захисту фундаментальних цінностей ЄС, на захист яких вона спрямована, та забезпечення невідворотності покарання за такі протиправні діяння. Вивчення досвіду ЄС щодо запровадження кримінальної відповідальності за порушення санкційної політики має значне практичне значення в умовах триваючої повномасштабної агресії російської федерації та має бути враховане при прийнятті спеціального законодавства України у цій сфері, а також у зв'язку із вступом України до Європейського Союзу при приведенні вітчизняного законодавства у відповідність до *acquis* ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основи права Європейського Союзу: нормативні матеріали / За ред. М. В. Буроменського. Х. : Право, 2015. 328 с.
2. EU Sanctions Map. Last update 23.01.2023. URL: <https://sanctionsmap.eu/#/main>
3. EU restrictive measures against Russia over Ukraine (since 2014) / Official site of the European Council and Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/>
4. Про санкції: Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#n52>
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташица, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2010. 456 с.
6. Анакіна Т. М., Чернозуб Л. В. Гармонізація кримінального права держав-членів Європейського Союзу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022, № 1. С. 160–165.

7. Towards an EU Criminal Policy: Ensuring the effective implementation of EU policies through criminal law: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of 20.09.2011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0573:FIN:EN:PDF>

8. Schroeder W. Limits to European Harmonisation of Criminal Law. *EUCRIM*. Issue 2/2020. URL: <https://eucrim.eu/articles/limits-european-harmonisation-criminal-law/>

9. Prosecution of sanctions (restrictive measures) violations in national jurisdictions: a comparative analysis / 'European Network of contact points in respect of persons responsible for genocide, crimes against humanity and war crimes', December 2021. URL: https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/genocide_network_report_on_prosecution_of_sanctions_restrictive_measures_violations_23_11_2021.pdf

10. Council Decision 2022/2332 of 28.11.2022 on identifying the violation of Union restrictive measures as an area of crime that meets the criteria specified in Article 83(1) of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/2332>

11. Proposal for a Directive on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures COM(2022)684 final of 02.12.2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0684#footnote10>